

**Liga Apărării Drepturilor Omului din Moldova –
Asociație obștească, membru ENEMO și FIDH**

Address: MD-2009, 13 V. Alecsandri str., offs. 24-28,
Chisinau, Moldova
Mail address: MD-2068, P.B. 2801, Chisinau-68
Tel/Fax: +373 22/ 280512 / 729352
E-mail: paul-ladom@cni.md
Web: www.lado.ngo.md www.iatp.md/ladom

League for Defence of Human Rights of Moldova

RAPORT

privind observarea alegerilor în Adunarea populară a UTA “GAGAUZ YERI”

10 MARTIE 2008

Proiectul “Monitorizarea alegerilor în Adunarea populară a UTA GAGAUZ-YERI” este finanțat de Fundația Eurasia – Reprezentanța din R. Moldova, cu surse ale Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID), Agenției Suedeze pentru Cooperare și Dezvoltare Internațională (Sida/Asdi), Misiunii OSCE în Moldova și Balkan Trust for Democracy (Trustul Balcanic pentru Democrație).

Realizarea acestui proiect este posibilă datorită sprijinului financiar acordat de poporul American prin Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare internațională (USAID). Opiniile exprimate în acest document aparțin autorilor și nu reflectă neapărat poziția USAID sau a guvernului american, precum și a altor donatori.

Observarea alegerilor în Adunarea Populară a UTA „Gagauz Yeri”

RAPORT Nr. 1

Perioada de monitorizare: 14 februarie -10 martie 2008

Proiectul de observare a alegerilor în Adunarea populară a UTA „Gagauz Yeri” este parte integră a programului de promovare a alegerilor libere și corecte în autonomia găgăuză implementat de asociația obștească Liga pentru Apărarea Drepturilor Omului din Moldova (LADOM) cu suportul financiar al Fundației Eurasia – Reprezentanța din R. Moldova, cu surse ale Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID), Agenției Suedeze pentru Cooperare și Dezvoltare Internațională (Sida/Asdi), Misiunii OSCE în Moldova și Balkan Trust for Democracy (Trustul Balcanic pentru Democrație).

LADOM va prezenta IY rapoarte publice de monitorizare a alegerilor. Prezentul Raport reflectă rezultatele monitorizării efectuate în perioada 14 februarie - 10 martie 2008. Informația a fost colectată prin intermediul a trei observatori pe termen lung în localitățile Comrat, Ceadâr-Lunga, Vulcănești și a unui coordonator regional în orașul Comrat. Rapoartele ulterioare vor include și informații colectate prin intermediul a 140 observatori pe termen scurt, acreditați deja de Comisia Electorală Centrală de la Comrat.

Observarea procesului electoral are loc pe baza standardelor și principiilor acceptate la nivel internațional, stipulate în Codul de conduită al observatorului și în Regulamentul Comisiei Electorale Centrale a Republicii Moldova (CEC) cu privire la statutul observatorilor (Hot. Nr. 332 din 24.10.2006), precum și a metodologiei utilizate pentru monitorizarea alegerilor, descrisă în Manualul OSCE/ODIHR pentru observarea alegerilor.

Informația prezentată se referă la mai multe aspecte ale procesului electoral, inclusiv, la aplicarea legislației electorale de către autoritățile locale, modul de administrare a alegerilor, modul de desfășurare a campaniei electorale, reflectarea campaniei în presă etc.

REZUMAT ȘI CONCLUZII

În perioada de monitorizare nu au fost înregistrate nereguli care ar putea influența rezultatele alegerilor. În același timp, persistă aspecte negative în desfășurarea procesului electoral: statutul juridic neclar al legilor locale și necoresponderea acestora cu Codul Electoral al Republicii Moldova, implicarea nejustificată a autorităților publice centrale în procesul electoral, utilizarea de către unii funcționari ai Executivului de la Comrat a pârghiilor administrative pentru obținerea unor avantaje electorale.

Activitățile CEC s-au desfășurat în conformitate cu legislația în vigoare și au fost necesare eforturi sporite pentru organizarea alegerilor în lipsa resurselor financiare. Merită de apreciat deschiderea CEC pentru colaborare cu organizațiile neguvernamentale calificate din Moldova.

CONSTATĂRI

1. Cadrul legislativ

Găgăuzia este o unitate teritorială autonomă, avînd un Statut special, care, fiind o formă de autodeterminare a găgăuzilor, este parte integrantă și inalienabilă a Republicii Moldova. Unitatea Teritorial-Autonomă Găgăuză (UTA Gagauz-Yeri) este recunoscută și există de jure și de facto în baza Legii Republicii Moldova privind statutul special al Găgăuziei (Gagauz-Yeri) Nr.344-XIII din 23.12.1994. Această Lege (art.1 al.1) prevede că Găgăuzia, ca unitate teritorială autonomă, este parte componentă a Republicii Moldova, fiind administrată în temeiul Constituției Republicii Moldova (Art. 111) și actelor normative ale Adunării Populare (Halc Toplusu) a Găgăuziei, care nu vin în contradicție cu Constituția și legislația Republicii Moldova (art.2); UTA Gagauz-Yeri soluționează de sinestătător, în limitele competenței sale, în interesul întregii populații, problemele cu caracter politic, economic și cultural. Pe teritoriul UTA Gagauz-Yeri sunt garantate toate drepturile și libertățile prevăzute de Constituția și legislația Republicii Moldova. În UTA Gagauz-Yeri activează organe reprezentative și executive potrivit legii. Limbile oficiale în această regiune, potrivit art.3 al.1 sunt limbile moldovenească, găgăuză și rusa. De asemenea, Găgăuzia își are simbolică sa, care se folosește deopotrivă cu simbolică de stat a Republicii Moldova. Legea privind statutul juridic special al Găgăuziei prevede că Adunarea Populară a Găgăuziei adoptă legi a căror executare este obligatorie pe teritoriul Găgăuziei, inclusiv fixarea, organizarea și desfășurarea alegerilor. Pe de altă parte, conform articolului 60 al Constituției Republicii Moldova: „Parlamentul Republicii Moldova este organul reprezentativ suprem și unica autoritate legislativă a statului”, ceea ce denotă statutul juridic contradictoriu al legilor adoptate de Adunarea Populară a Găgăuziei.

Alegerile în Adunarea Populară a Găgăuziei vor fi desfășurate în baza Legii cu privire la alegerile în Adunarea Populară a Găgăuziei, adoptată la 15 ianuarie 1998, fiind operate modificări la 30 decembrie 2007. Cu toate modificările operate, legislația electorală nu redă toate aspectele procesului electoral. Și aceasta din cauza că membrii CEC activează temporar, adică, doar pentru perioada alegerilor, respectiv, persoanele antrenate direct în procesul legislativ electoral nu înaintează nici o inițiativă de modificare a legislației.

2. Comisia Electorală Centrală (CEC)

Comisia Electorală Centrală a fost constituită prin Hotărîrea Adunării Populare a UTA Gagauz-Yeri nr. XXXIV/III din 09.01.2008, în conformitate cu Art. 19 a Legii privind alegerile în Adunarea Populară a Găgăuziei. Adunarea Populară, Comitetul Executiv și instanța judecătorească a Găgăuziei au înaintat cîte 3 candidaturi pentru calitatea de membru a CEC., în total 9 persoane. Membrii CEC, cu majoritate simplă de voturi și-au ales președinte, dl Peotr Ivanov, vicepreședinte, dl Nicolai Arnăut și secretar, dra Olesea Tanasoglo, înaintați în componența CEC de Adunarea Populară a Găgăuziei. Competența CEC este limitată la perioada desemnată pentru desfășurarea campaniei electorale respective. CEC este organ de stat împuternicit cu organizarea și desfășurarea alegerilor. CEC are personalitate juridică, posedă buget, cont bancar și ștampilă proprie (Art. 19 (4)).

3. Finanțarea campaniei electorale

Modul de finanțare a alegerilor în Adunarea Populară a Găgăuziei este prevăzut în Art. 28 a Legii respective, prin care se stipulează că activitatea CEC este finanțată din bugetul regional (local) al UTA Gagauz-Yeri. Totodată, autoritățile Găgăuziei au solicitat suport financiar din Bugetul republican, invocând faptul că sunt alegeri locale (regionale), care ar trebui să fie finanțate de Chișinău. În lipsa identificării în termeni rezonabili a surselor de finanțare s-a produs o stare de incertitudine în activitatea CEC. Pentru buna desfășurare a alegerilor CEC a solicitat 900.000 lei. Anterior CEC a estimat cheltuieli în sumă de 1,2 mln lei. La 7 martie CEC a informat că 600.000 lei au fost alocați din Fondul de Rezervă a Găgăuziei, la decizia Adunării populare, autoritățile solicitând acoperirea sumei rămase de către Guvernul RM. Bașcanul Mihail Formuzal a catalogat această decizie ca fiind incorectă și în detrimentul intereselor autonomiei. Totodată, Guvernul RM s-a arătat dispus să aloce aceste sume sub formă de credit. Tergiversarea alocării resurselor financiare necesare poate periclita activitatea CEC și organizarea calitativă a alegerilor în Adunarea Populară a Găgăuziei.

Autonomia Găgăuză se află în căutarea autonomiei financiare. Anterior, într-un Studiu prezentat de Centrul de Investigații Strategice și Reforme din Moldova (CISR) se menționa că în Planul de Acțiuni UE-RM (2005-2007) au fost incluse prevederi de reformare a sistemului administrativ de stat la nivel central, dar și la nivel local. Ratificarea Cartei europene a autonomiilor locale de către Parlamentul R. Moldova a condus la modificarea legislației naționale în domeniul reformei teritorial-administrative, a finanțelor publice, a modalităților de impozitare la nivel local etc. Este important ca aceste modificări să reglementeze clar formarea bugetelor locale, în contextul alegerilor regionale din Găgăuzia, a bugetelor care ar asigura funcționarea Legii privind Statutul special al Găgăuziei, mai larg, și a Legii cu privire la Statutul special al localităților din stînga Nistrului (adoptată în iulie 2005).

Programul de dezvoltare regională a Găgăuziei prevede promovarea noilor politici de impozitare, de atragere a investițiilor și a fondurilor donatoare în scopul dezvoltării regionale. Adunarea Populară a emis o hotărîre, în 2007, prin care încurajează activitatea comercianților ce activează în bază de patente, decizie luată în contradicție cu politicile în domeniu promovate de Guvernul R. Moldova. Astfel, Executiv Găgăuziei a ratat anumite sume la bugetul local, care, puteau fi utilizate pentru finanțarea activității CEC. Prin Art. 3 (Garanțiile autonomiei financiare) din Legea nr. 393 din 16.10.2003 privind finanțele publice locale „Veniturile încasate, în procesul de executare a bugetului, suplimentar de cele aprobate, precum și economiile de cheltuieli (...) nu se recuperează de la bugetul de alt nivel, rămîn la dispoziția autorităților administrației publice respective.” Legea susmenționată mai prevede „Transferuri din contul fondului de susținere financiară a unităților administrativ teritoriale (Art. 10), și „Transferuri cu destinație specială” (Art. 11)”. Guvernul RM s-a arătat dispus să aloce aceste sume sub formă de credit. Împrumutul oferit de Chișinău Executivului de la Comrat a fost refuzat pe motiv că ar spori datoriile autonomiei Găgăuze.

Tergiversarea alocării resurselor financiare necesare poate periclita activitatea CEC și organizarea calitativă a alegerilor în Adunarea Populară a Găgăuziei.

4. Administrarea alegerilor

Organizarea și desfășurarea alegerilor în Adunarea Populară a Găgăuziei ține strict de competența CEC de la Comrat și nu de competența CEC de la Chișinău.

Primăriile din regiune au precizat datele din Listele de alegători, care conțin peste 85 mii de persoane cu drept de vot.

CEC a reușit, în termenii stabiliți de legislație, să înregistreze 161 de candidați.

Consiliul Coordonator al Audiovizualului din R. Moldova, prin decizia nr. 8 din 23 ianuarie 2008 a adoptat, în conformitate cu prevederile Codului audiovizualului, Concepția reflectării campaniei electorale în mass-media, iar la 4.02.2008, prin Hot. 8-6 CEC a aprobat Regulamentul privind reflectarea în mijloacele de informare în masă a campaniei electorale pentru alegeri în Adunarea Populară din 16.03.2008.

Activitățile CEC s-au desfășurat în conformitate cu legislația în vigoare și au fost necesare eforturi sporite pentru organizarea alegerilor în lipsa resurselor financiare.

5. Activitatea asociațiilor neguvernamentale

Comisia Electorală Centrală de la Comrat și-a demonstrat deschiderea spre colaborare cu organizații neguvernamentale calificate în promovarea și respectarea dreptului electoral din R. Moldova.

Centrul de tineret „Pilgrim-Demo” a lansat o linie fierbinte la care oferă consultații juridice alegătorilor și concurenților electorali. De asemenea, a fost editat „Ghidul privind alegerile în Adunarea Populară”.

În cadrul proiectului „Educarea și mobilizarea electoratului pentru alegerile în Adunarea Populară a Găgăuziei” Asociația pentru Democrație Participativă – ADEPT, a lansat pe portalul [www. Alegeri.md](http://www.Alegeri.md) o pagină web specială ce conține informații în trei limbi despre alegerile pentru funcția de deputat în organul reprezentativ al autonomiei Găgăuze. ADEPT a lansat posterul „Votarea pas cu pas” și clipuri audio-video referitor la votarea corectă.

În perioada de referință CEC, în colaborare și cu suportul LADOM, a organizat 3 seminare de instruire a aproximativ 200 de funcționari electorali în centrele raionale Comrat, Vulcănești și Ceadr-Lunga. LADOM a reactivat „numărul verde” cu apel gratuit 0 8003 8003, a fost multiplicată Legea privind alegerile respective, ca anexă la ziarul „Gagauzskie vesti” și a fost distribuită funcționarilor electorali. A demarat programul de monitorizare a procesului electoral în toate localitățile din autonomia Găgăuză.

6. Concurenții electorali

CEC a înregistrat 161 de concurenți electorali, jumătate din aceștia s-au declarat ca fiind candidați independenți. 2 concurenți electorali s-au retras din cursa electorală din motive proprii. Cei mai mulți candidați au fost plasați pe listele PCRM- 26, PD-10, Partidul social-democrat și Mișcarea social-politică

„Ravnopravie”-11, Partidul agrar, Mișcarea „Acțiunea europeană” și Alianța „Moldova noastră”- cîte 5, Partidul național republican- 3, Partidul socialiștilor- 2 și Partidul umanist 1 candidat.

În regiune se identifică trei forțe politice active: Partidul comuniștilor din Republica Moldova, Mișcarea „Găgăuzia unită” care se bucură de susținerea actualului bașkan și adepții primarului de Comrat N. Dudoglo.

Mișcarea „Găgăuzia unită” și-a încurajat reprezentanții să candideze în calitate de independenți.

Candidații din partea grupurilor politice menționate se bucură de sprijinul mass-media pe care le controlează.

7. Campania electorală

Campania electorală propriu-zisă a demarat cu întârziere și nu s-a manifestat printr-un activism sporit al concurenților electorali. Confruntările electorale se manifestă prin lansarea de declarații ce conțin învinuiri reciproce.

Soluționarea parțială a problemei surselor de finanțare a fost urmată de noi tensiuni în relația dintre autoritățile centrale și cele locale în contextul ajutoarelor umanitare oferite de Rusia. La 4 martie, Ministerul Afacerilor Externe (MAE) al Rusiei a difuzat un comunicat de presă, prin care s-a declarat nedumerit în legătură cu acțiunile autorităților moldovene, care au propus ca aducerea ajutoarelor umanitare în Găgăuzia să fie amînată. MAE-ul Rusiei declară că planifica expedierea ajutoarelor la începutul lunii martie, Găgăuzia fiind o regiune a Moldovei afectată în mod deosebit de consecințele secetei din vara lui 2007. Deși au acceptat inițial, ulterior autoritățile moldovenești și-au rechemat acordul ca 2 avioane rusești să aducă ajutorul umanitar la Chișinău, propunînd amînarea transportării. Refuzul autorităților centrale se explica prin dorința acestora de a evita utilizarea ajutoarelor umanitare în campania electorală. Deputați din opoziție de la Chișinău acuză guvernarea de blocarea livrării ajutorului umanitar din Federația Rusă pentru UTA Găgăuzia. În același timp, conducerea țării declară că este vorba de o neînțelegere.

Potrivit unui comunicat de la Președinție, subiectul donației din Federația Rusă a fost discutată în cadrul întrevederii șefului statului cu oficialul rus Iuri Zubakov. Cei doi și-au exprimat regretul în legătură cu faptul că chestiunea în cauză a devenit subiectul unei politizări artificiale, că această acțiune atât de importantă realizată de Federația Rusă se încearcă a fi folosită în contextul unor evenimente politice de ordin intern. Vladimir Voronin a pledat pentru livrarea cât mai grabnică a asistenței umanitare ruse în Republica Moldova, inclusiv în autonomia găgăuză. Iuri Zubakov l-a informat pe Președintele Moldovei că expedierea asistenței umanitare pe calea ferată deja a început. Președintele Moldovei a exprimat autorităților Rusiei mulțumiri pentru sprijinul acordat.

În cadrul unei conferințe de presă, Mișcarea social-politică “Acțiunea Europeană” (MAE) acuză că în UTA Găgăuzia au loc intimidări ale candidaților la funcția de deputat în Adunarea Populară. Liderii MAE au comunicat, că unul dintre concurenții electorali înaintați de formațiunea lor, angajat într-o instituție publică, a fost amenințat cu eliberarea din funcție, dacă nu va renunța la campania electorală. Neagu a criticat legislația electorală, care ar fi restrictivă, deoarece stabilește dreptul de a candida doar persoanelor care au împlinit vârsta de 20 ani și care au un cens de sedentarism în circumscripția electorală respectivă nu mai puțin de 3 ani, situație care împiedică reprezentanții formațiunilor politice, dar și concurenții independenți, să candideze în alte localități, chiar și fiind originari din autonomie.

8. RECOMANDĂRI

- Păstrarea interdicțiilor de a distribui ajutoare umanitare pe perioada campaniei electorale;
- Identificarea surselor, conform legislației, de finanțare a Comisiei Electorale Centrale;
- Interzicerea utilizării resurselor și pârghiilor administrative deținute de unii concurenți electorali în virtutea funcției pe care o dețin;
- Emiterea unei hotărâri privind obligativitatea indicării pe materialele de agitație electorală a denumirii concurentului electoral, data tipăririi, tirajul materialului și denumirea tipografiei care l-a tipărit;
- Aprobarea unei hotărâri privind lista limitativă de acte de identitate în baza cărora se poate vota;
- Instruire adecvată a funcționarilor electorali;
- Asigurarea unor condiții adecvate în localurile de desfășurare a alegerilor
- Tratarea nediscriminatorie a concurenților electorali și asigurarea de condiții egale pentru toți concurenții electorali;
- Actualizarea calitativă a listelor electorale;
- Informarea obiectivă și amplă a opiniei publice de către mass-media cu privire la procesul electoral;
- Afișarea listelor electorale cu cel puțin 10 zile pînă la data alegerilor;
- Publicarea neîntârziată a documentelor CEC în Mass-media locală;